Talim Noktası.

7. Sınıf

Türkçe

Zaman Bildiren Fiilimsiler; Ünlem İşareti ve -ken Ekinin Yazımı

3. Tema: İletişim ve Sosyal İlişkiler · Konu 03 · Konu Anlatımı

3. TEMA

Zaman bildiren fiilimsiler; ünlem işareti ve -ken ekinin

Bu konuda neler var?

1 Okuyalım: Dinlemeyi Öğrendiğim Gün 4
2 Ne Zaman? Zaman Bildiren Fiilimsiler 7
3 Konuşurken ve Yazarken Kullanalım 11
4 Yazım ve Noktalama Köşesi 13
★ Konu Testi 16
★ Cevap Anahtarı 18

“Eve gelince ara beni.”, “Ders çalışırken telefonunu kapat.”, “Yemekten kalkar kalkmaz dışarı koşma.” Gün içinde bu tür cümleleri sık sık duyar, kendimiz de kurarız. Bu cümlelerdeki “gelince”, “çalışırken”, “kalkar kalkmaz” kelimeleri bir işin ne zaman yapılacağını, başka bir işle aynı anda mı yoksa ondan sonra mı olacağını bildirir. Bu konuda zaman bildiren fiilimsileri tanıyacak, konuşmalarınızda ve yazılarınızda olayları zaman sırasına göre akıcı biçimde anlatmak için bu kelimeleri kullanacaksınız.

Bu konuda

- Özgün bir metni okuyacak, metindeki iletişim sorununu ve çözümünü bulacaksınız.
- Bir eylemin zamanını bildiren fiilden türemiş kelimeleri, yani **zaman bildiren fiilimsileri** tanıyacaksınız.
- Bu kelimelerle iki cümleyi birleştirecek, olayları zaman sırasıyla anlatan bir metin yazacaksınız.
- Ayraç içindeki ünlem işaretini ve “-ken” ekinin yazımını doğru kullanacaksınız.
- Zaman bildiren fiilimsiler yazılı sınavda ölçülmez: Ekleri ezberlemeniz gerekmez, görevlerini fark etmeniz yeterlidir. Konu testindeki bu konuyla ilgili sorular alıştırma içindir. Yazım ve noktalama kuralları yazılıda sorulabilir.

Anahtar kavramlar

fiil · fiilimsi · zaman bildiren fiilimsi · aynı anda · önce · sonra · etkin dinleme · ünlem işareti · ayraç içinde ünlem

Etkinlik 1

Ön değerlendirme: Ne biliyorum?

1. “Eve gelince seni aradım.” cümlesinde arama işi ne zaman yapılmıştır?
2. “Yemek yerken konuşma.” ve “Yemekten sonra konuş.” cümleleri arasındaki anlam farkı nedir?
3. “Kaybolan köpek bulundu.” ve “Köpek kaybolunca hepimiz üzüldük.” cümlelerinde “kaybol-” fiilinden türeyen kelimelerden hangisi zaman bildirir?
4. “Kardeşim o kadar düzenli (!) ki çorabını bulmak için bütün odayı arıyor.” cümlesindeki ayraç içindeki ünlem sizce neden kullanılmıştır?

Notlarım

1 Okuyalım: Dinlemeyi Öğrendiğim Gün

Etkinlik 2

Okumadan önce

- Birisi sizinle konuşurken telefonuyla ilgilenseydi ne hissederdiniz?
- Metni sessiz okuyunuz. Okurken olayların hangi sırayla ve ne zaman gerçekleştiğine dikkat ediniz.

★ DİNLEMEYİ ÖĞRENDİĞİM GÜN

Dedem köyden bize geleli üç gün olmuştu. Akşam yemeğinden sonra salonda otururken bana okulumu sordu. Anlatmaya başladım ama bir yandan da telefonuma bakıyordum. Bir arkadaşımın gönderdiği videoyu izlerken dedemin sorusunu kaçırdım.

— Efendim, dede? dedim.

Dedem gülümsedi ama gözlerinde bir kırgınlık vardı. Bir şey söylemeden kalktı, pencerenin önüne geçti.

Ertesi sabah okula gidince bizi bir sürpriz bekliyordu. Rehber öğretmenimiz Nilgün Hanım “etkin dinleme” üzerine bir etkinlik hazırlamıştı. Bizi ikişerli eşleştirdi. Bir kişi iki dakika boyunca bir anısını anlatacak, diğeri hiç sözünü kesmeden dinleyecekti. Anlatan sözünü bitirdikten sonra dinleyen, duyduklarını kendi cümleleriyle özetleyecekti.

Eşim Kaan’dı. Kaan, hafta sonu kaybolan köpeğini anlatırken ben her zamanki gibi aklımdan kendi cevabımı hazırlıyordum. Sıra özetlemeye gelince bocaladım: Köpeğin adını bile hatırlamıyordum. Kaan’ın yüzünde, bir gece önce dedemin yüzünde gördüğüm kırgınlığı fark ettim.

Nilgün Hanım etkinliğin sonunda tahtaya üç kural yazdı: Göz teması kur. Sözü kesme. Anlatılanı kendi cümlelerinle geri söyle. Kuralları okudukça dün akşam yaptıklarım gözümün önünde canlandı.

Eve döner dönmez telefonumu odamda bıraktım ve salona geçtim. Dedem gazete okuyordu.

— Dede, dün bana bir şey soruyordun, dedim. Bu kez gerçekten dinlemek istiyorum.

Dedem gazeteyi katlarken yüzü aydınlandı. Gençliğinde köyde öğretmenlik yaptığı yılları anlatmaya başladı: Kışın okula giderken karda nasıl yol açtıklarını, sobayı yakmak için sırayla odun taşıdıklarını... O anlattıkça ben sorular sordum, o sorularıma cevap verdikçe yeni hikâyeler çıktı ortaya. Saatin nasıl geçtiğini anlamadım.

Yatmadan önce defterime şunu yazdım: "İnsan konuşurken öğretir, dinlerken öğrenir." Ertesi gün bunu Kaan'a da anlattım ama bu kez önce onun köpeğini sordum. Adı Fındık'mış. Fındık, kaybolduğu günün akşamı kendi kendine eve dönmüş.

Bu metin özgün olarak yazılmıştır.

Kelime köşesi

- **kırgınlık:** Birinin davranışından dolayı duyulan üzüntü ve gücenme.
- **etkin dinleme:** Karşıdakini dikkatle, sözünü kesmeden dinleme ve anladığını ona geri bildirme.
- **bocalamak:** Ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemeyip duraksamak.
- **göz teması:** Konuşurken karşıdaki kişinin gözlerine bakma.

Etkinlik 3

Metinde ne yazıyor?

1. Anlatıcının dedesi neden kırılmıştı?
2. Nilgün Hanım'ın etkinliğinde dinleyen kişi ne yapacaktı?
3. Aşağıdaki tabloyu metne göre doldurunuz.

Zaman	Anlatıcının yaptığı
İlk akşam	
Okuldaki etkinlik	
Eve dönünce	
Yatmadan önce	

1. Anlatıcı, Kaan'ın yüzündeki ifadeyi neden dedesinin yüzündeki ifadeye benzetiyor?

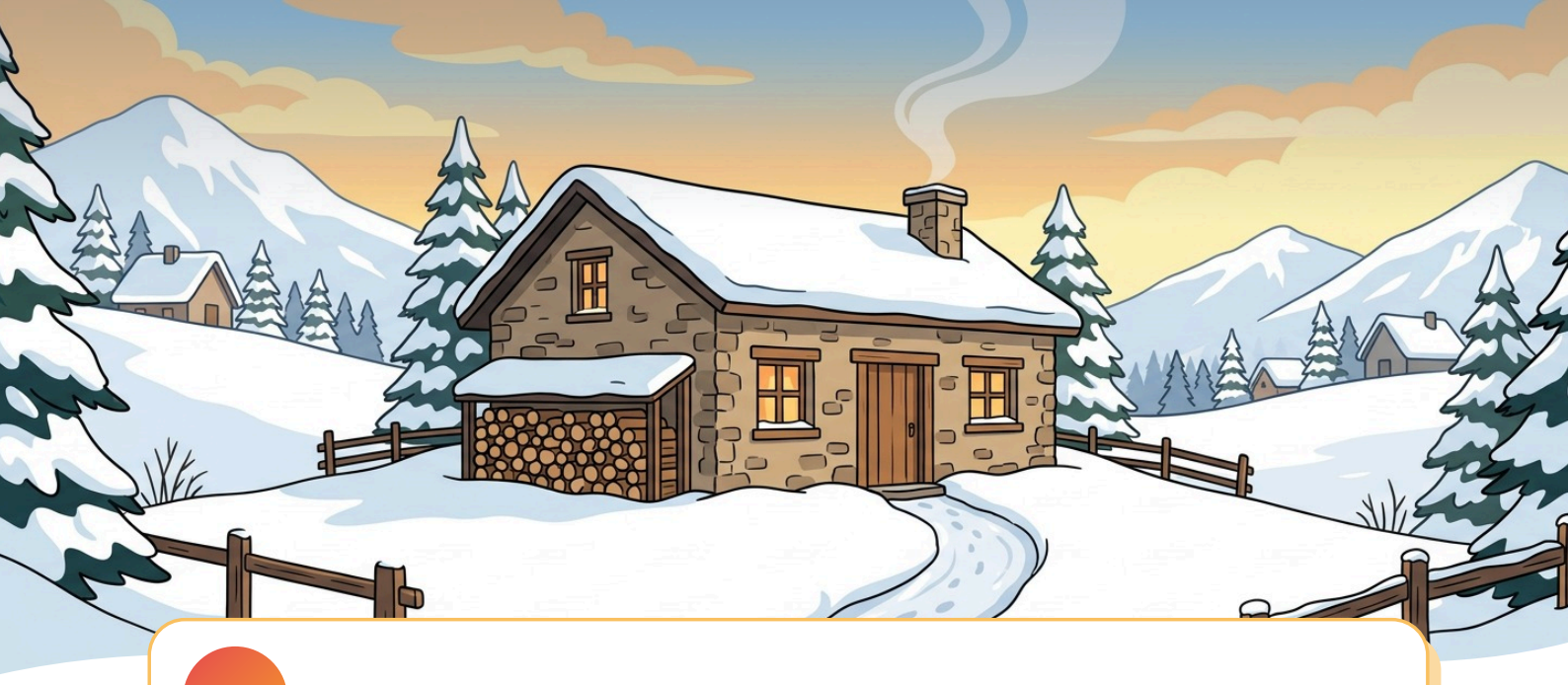
Ne öğrendik?

1. Anlatıcı, Kaan'ın anlattıklarını neden özetleyemedi?

2. Nilgün Hanım'ın üç kuralını yazınız.

3. "İnsan konuşurken öğretir, dinlerken öğrenir." sözünü kendi cümlelerinizle açıklayınız.

Notlarım

2 Ne Zaman? Zaman Bildiren Fiilimsiler

Metinde “otururken”, “gidince”, “bitirdikten sonra”, “döner dönmez”, “okudukça” gibi kelimeler okudunuz. Bu kelimelerin hepsi bir fiilden türemiştir ve cümledeki başka bir işin **ne zaman** gerçekleştiğini bildirir.

Tanım Zaman bildiren fiilimsi

Fiilden türeyip cümlede başka bir eylemin ne zaman gerçekleştiğini bildiren kelimelere zaman bildiren fiilimsi denir: gelince, okurken, döner dönmez, yatmadan önce.

Bu kelimeleri bulmak için cümlenin yüklemine “Ne zaman?” sorusunu sorarız.

- “Okula **gidince** bizi bir sürpriz bekliyordu.” Sürpriz ne zaman bekliyordu? **Okula gidince.**
- “Dedem gazeteyi **katlarken** yüzü aydınlandı.” Yüzü ne zaman aydınlandı? **Gazeteyi katlarken.**

Notlarım

Fiilden zamana

Fiil		Ek		Fiilimsi	Zaman anlamı
oku(mak)	+	-rken	→	**okurken**	aynı anda
gel(mek)	+	-ince	→	**gelince**	o iş olunca
dön(mek)	+	-er -mez	→	**döner dönmez**	hemen ardından
bitir(mek)	+	-dikten sonra	→	**bitirdikten sonra**	sonra
yat(mak)	+	-madan önce	→	**yatmadan önce**	önce
gel(mek)	+	-eli	→	**geleli**	o zamandan beri
anlat(mak)	+	-tıkça	→	**anlattıkça**	her seferinde

Ekleri ezberlemeniz gerekmez, görevlerini görmeniz yeterlidir. Zaman bildiren fiilimsi ile yüklemin bildirdiği iş arasında farklı zaman ilişkileri kurulabilir: İki iş aynı anda olabilir, biri ötekinden hemen sonra ya da önce gerçekleşebilir.

İki iş arasındaki zaman ilişkisi

Fiilimsinin bildirdiği iş Yüklemin bildirdiği iş zaman →

Zaman ilişkisi	Zaman çizgisi	Örnek
Aynı anda -ken		Dedem anlatırken ben not aldım.
Hemen ardından -r -mez, -ince		Eve döner dönmez telefonu bıraktım.
Sonra -dikten sonra		Sözünü bitirdikten sonra özetledi.
Önce -madan önce		Yatmadan önce defterime yazdım.
O zamandan beri -eli		Dedem geleli üç gün oldu.
Tekrarlandıkça -dikçe		O anlattıkça ben sorular sordum.

OKURKEN

İki iş aynı anda olur: “Kitap okurken çayımı içtim.”

DÖNER DÖNMEZ

Bir iş ötekinin hemen ardından olur: “Eve döner dönmez ödevime oturdum.”

YATMADAN ÖNCE

Yüklemin bildirdiği iş önce olur: “Yatmadan önce defterime yazdım.”

Örnek 1: Metinden bulalım

Soru: “Kaan, hafta sonu kaybolan köpeğini anlatırken ben her zamanki gibi aklımdan kendi cevabımı hazırlıyordum.” cümlesinde fiilden türemiş iki kelime vardır. Hangisi zaman bildirir?

Çözüm: Fiilden türemiş kelimeler “kaybolan” ve “anlatırken”dir.

- **kaybolan:** “köpek” ismini betimler: Nasıl bir köpek? Kaybolan köpek. Zaman bildirmez.
- **anlatırken:** Yüklemin bildirdiği işin zamanını bildirir: Cevabımı ne zaman hazırlıyordum? Kaan anlatırken. İki iş aynı anda gerçekleşmektedir.

Fiilden türeyen her kelime zaman bildirmez. Hangi soruya cevap verdiğine bakarak görevini buluruz.

Örnek 2: İki cümleyi bir cümle yapalım

Soru: Aşağıdaki cümle çiftlerini zaman bildiren fiilimsiler kullanarak birer cümlede birleştiriniz. “Zil çaldı. Hemen bahçeye çıktık.” / “Ödevimi bitirdim. Sonra kitap okudum.”

Çözüm: “Zil **çalar çalmaz** bahçeye çıktık.” Burada çıkma işi, zilin çalmasının hemen ardından olmuştur. “Ödevimi **bitirdikten sonra** kitap okudum.” Burada okuma işi, ödevin bitmesinden sonra gelmiştir. Zaman bildiren fiilimsiler, iki işin zaman ilişkisini koruyarak anlatımı kısaltır ve akıcı hâle getirir.

Ne öğrendik?

1. “Okula giderken yolda Kaan’a rastladım; onu görünce çok sevindim.” cümlesindeki zaman bildiren fiilimsileri bulunuz.

2 Boşluğu parantez içindeki fiilden türeyen uygun bir kelimeyle doldurunuz: “Yağmur ____ (başlamak) şemsiyemi açtım.”

3 “Bir şey söylemeden kalktı.” ve “Yatmadan önce dişlerimi fırçaladım.” cümlelerinden hangisinde “-madan, -meden” ekli kelime zaman bildirir? Açıklayınız.

4 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde zaman bildiren bir fiilimsi vardır?

A) Koşan çocuklar bahçeye çıktı.
B) Kitabı okuyunca çok etkilendim.
C) Yarın sinemaya gideceğiz.
D) Sevdiğim şarkı radyoda çaldı.

Notlarım

3 Konuşurken ve Yazarken Kullanalım

Bir olayı anlatırken ya da bir işin nasıl yapılacağını açıklarken işlerin zaman sırasını doğru kurmamız gerekir. Zaman bildiren fiilimsiler, “sonra, ardından, o sırada” gibi sözleri her cümlede tekrarlamadan bu sırayı göstermemizi sağlar.

Tanım **Zaman sırasına göre anlatım**

Olayları gerçekleştikleri sıraya göre anlatmaya zaman sırasına göre anlatım denir. Zaman bildiren fiilimsiler, iki olayın zaman ilişkisini (aynı anda, önce ya da sonra) tek cümlede göstererek bu anlatımı akıcı kılar.

Örnek 3: Paragrafı akıcı hâle getirelim

Soru: Aşağıdaki paragrafı zaman bildiren fiilimsiler kullanarak daha akıcı hâle getiriniz. “Ablam eve geldi. Sonra bana sarıldı. O sırada annem mutfakta yemek yapıyordu. Ablam çantasını bıraktı. Hemen ardından mutfağa koştu.”

Çözüm: “Ablam eve **gelince** bana sarıldı. Annem mutfakta yemek **yaparken** ablam çantasını **bırakır bırakmaz** mutfağa koştu.” Beş kısa cümle iki cümleye indi; işlerin zaman sırası ise hiç bozulmadı.

Etkin dinlemenin dört adımı

1	2	3	4
Dinlemeden önce	**Dinlerken**	**Söz bitince**	**Dinledikten sonra**
Telefonu bırak, karşındakine dön.	Göz teması kur, sözü kesme.	Anlamadığın yeri sor.	Duyduklarını kendi cümlelerinle özetle.

Bağlantı: Yarım saniyeden kısa

Farklı dilleri konuşan insanların sohbetlerini inceleyen bilim insanları, bir kişinin sözü bitince diğerinin cevap vermeye başlaması için geçen sürenin ortalama beşte bir saniye kadar olduğunu bulmuştur. Bu kadar hızlı cevap verebilmemiz için çoğu zaman karşımızdaki konuşurken cevabımızı hazırlamaya başlarız. Etkin dinleyici ise önce anlamaya, sonra cevap vermeye çalışır.

Etkinlik 4

Yazma görevi: Unutamadığım bir sohbet

Bir büyüğünüzle ya da bir arkadaşınızla yaptığınız, size yeni bir şey öğreten bir sohbeti anlatan kısa bir anı yazınız.

1. Sohbetin nerede, ne zaman ve kiminle yapıldığını düşününüz.
2. Olayları zaman sırasına göre bir listeye yazınız.
3. En az beş farklı zaman bildiren fiilimsi kullanarak anınızı yazınız: -ken, -ince, -dikçe, -r -mez, -madan önce, -dikten sonra vb.
4. Kullandığınız zaman bildiren fiilimsilerin altını çiziniz.
5. Sohbetten ne öğrendiğinizi anlatan bir sonuç cümlesi yazınız.
6. Yazınızı ünlem işareti ve “-ken” ekinin yazımı bakımından gözden geçiriniz.

PUANLAMA ANAHTARI

Ölçüt	Tam (3)	Kısmen (2)	Henüz değil (1)
Zaman sırası	Olaylar zaman sırasına uygun ve anlaşılır	Bazı olayların sırası karışık	Olaylar dağınık
Zaman bildiren fiilimsiler	En az beş farklı fiilimsi yerinde kullanılmış	İki üç fiilimsi kullanılmış	Hiç kullanılmamış
Sonuç ve öğrenme	Sohbetten öğrenilen açıkça yazılmış	Sonuç belirsiz	Sonuç yok
Yazım ve noktalama	Kurallara uygun	Bir iki yanlış var	Çok yanlış var

4 Yazım ve Noktalama Köşesi

Ünlem işareti

Ünlem işaretini daha önce şu görevlerde kullanmıştınız:

- Sevinç, şaşkınlık, korku gibi duyguları anlatan cümlelerin sonuna konur: “Ne güzel bir sürpriz!”
- Seslenme sözlerinden sonra konur: “Kaan! Bekle beni.”
- Uyarı ve emir bildiren cümlelerin sonuna konur: “Dikkat! Yer ıslak.”

Bu konuda ünlem işaretinin yeni bir görevini öğreniyoruz:

Tanım Ayraç içinde ünlem: (!)

Bir sözün alay ya da küçümseme amacıyla, gerçekte tersini anlatmak için kullanıldığını göstermek üzere o sözden sonra ayraç içinde ünlem işareti konur: “Kardeşim o kadar düzenli (!) ki çorabını bulmak için her sabah bütün odayı arıyor.”

Bu cümlede kardeşin düzenli olmadığı, tam tersine dağınık olduğu anlatılmaktadır. Ayraç içindeki ünlem, okura “Bu kelimeyi tersine anla.” der. Ayraç içindeki soru işaretiyle karıştırmamak gerekir: **(?)** bir bilginin kesin olmadığını, **(!)** ise alay ya da küçümsemeyi gösterir.

“-ken” ekinin yazımı

Zaman bildiren “-ken” eki kelimeye **bitişik** yazılır ve ünlü uyumuna girmez; her kelimede “-ken” olarak kalır: okurken, gelirken, otururken, çocukken. Bu ek “iken” biçiminde ayrı da yazılabilir: çocuk iken, öğrenci iken. “-ken” fiile geldiğinde fiilimsi kurar: okurken, gelirken. İsme geldiğinde ise (çocukken, öğrenciyken) yalnızca zaman bildirir, fiilimsi oluşturmaz.

-ken ve ayraç içindeki işaret

	Yanlış yazım	Doğru yazım
-ken eki	okur ken	okurken
-ken eki	ayrılır ken	ayrılırken
Alay: (!)	dikkatli (!) bir öğrenci	dikkatli (!) bir öğrenci
Kesin değil: (?)	Müze 1890 (!) yılında açılmış.	Müze 1890 (?) yılında açılmış.

Örnek 4: Yanlışları düzeltelim

Soru: Aşağıdaki paragraftaki yazım ve noktalama yanlışlarını bulup düzeltiniz. “Kardeşim ders çalışır ken bir yandan müzik dinliyor. O kadar dikkatli (!) bir öğrenci ki geçen hafta ödevini evde unuttu. Okul kaç yılında kuruldu (!) bilmiyoruz.”

Çözüm: “-ken” eki bitişik yazılır: “çalışırken”. Ayraç içindeki ünlem boşluksuz yazılır: “dikkatli (!)”. Son cümlede alay değil kesin olmayan bilgi vardır; bu nedenle cümle şöyle düzeltilir: “Okulun hangi yılda kurulduğunu bilmiyoruz.” Ya da tahmin edilen yıl yazılıp yanına (?) konur: “Okul 1950 (?) yılında kurulmuş.”

Tuzağa düşme!

Yanılgı avı: Zaman bildiren fiilimsiler

- ✗ “-madan, -meden ekli her kelime zaman bildirir.” → ✓ “Bir şey **söylemeden** kalktı.” cümlesinde kelime “söylemeksizin” anlamındadır; zaman bildirmez. Zaman için genellikle **önce** sözüyle kullanılır: yatmadan önce.
- ✗ “Fiilden türeyen her kelime zaman bildirir.” → ✓ “**Kaybolan** köpek” sözünde kelime ismi betimler. Zaman bildiren fiilimsi **“Ne zaman?”** sorusunun cevabıdır.
- ✗ “okur ken, gelir ken” → ✓ “-ken” eki **bitişik** yazılır: okurken, gelirken.
- ✗ “(!) işareti cümledeki sevinci gösterir.” → ✓ Ayraç içindeki ünlem, sözün **alay ya da küçümseme** amacıyla tersini anlattığını gösterir.
- ✗ “(?) ile (!) aynı görevdedir.” → ✓ **(?)** kesin olmayan bilgiyi, **(!)** alay ya da küçümsemeyi gösterir.

✓ Ne öğrendik?

1. “Sınıfımızın en sessiz öğrencisi” sözünü alay amacıyla kullanan bir cümle yazınız ve ayraç içinde ünlemi doğru yere koyunuz.

2 “Tren istasyondan ayrılır ken pencereden el salladım.” cümlesindeki yazım yanlışını düzeltiniz.

3 “Kaan! Bekle beni.” ve “Ne kadar yardımsever (!) biri.” cümlelerindeki ünlem işaretlerinin görevlerini karşılaştırınız.

4 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

A) Okula giderken yağmur başladı.
B) Çocukken bu parkta oynardık.
C) Ders çalışır ken müzik dinlemem.
D) Ödevini bitirince dışarı çıktı.

Notlarım

Konu Testi

✓ Ne öğrendik?

Aşağıdaki soruları dikkatle okuyunuz. Her sorunun doğru seçeneğini işaretleyiniz.

1. Okul gazetesinin muhabiri, müdürle yaptığı röportajın sonunda gördüğü bir olayı da not aldı. Notundaki cümle şöyleydi: “Müdürümüz bahçede öğrencilerle konuşurken zil çaldı.” Bu cümledeki “konuşurken” kelimesi iki iş arasında nasıl bir zaman ilişkisi kurmaktadır?
   A) Konuşma bittikten sonra zil çalmıştır.
   B) Konuşma ile zilin çalması aynı anda gerçekleşmiştir.
   C) Zil, konuşma başlamadan önce çalmıştır.
   D) Konuşma, zil çaldıktan sonra başlamıştır.

2. Bir öğrenci hafta sonu gezisini anlatan şu paragrafı yazdı: “Köy yolunda ilerlerken karşıdan gelen traktör bize yol verdi. Bahçeye varınca dedem bizi kapıda karşıladı. Sofradan kalkar kalkmaz ahıra koştuk.” Bu paragrafta fiilden türeyen kelimelerden hangisi bir işin zamanını bildirmez?
   A) ilerlerken
   B) varınca
   C) kalkar kalkmaz
   D) gelen

3. Bir öğrenci gezi günlüğünü yazarken iki kısa cümleyi tek cümlede birleştirmek istedi: “Otobüs durdu. Hemen herkes indi.” Anlam bozulmadan yapılacak birleştirme aşağıdakilerden hangisidir?
   A) Otobüs durur durmaz herkes indi.
   B) Otobüs durmadan önce herkes indi.
   C) Otobüs durdukça herkes indi.
   D) Otobüs duralı herkes indi.

4. Okul kulübünün toplantı tutanağında şu cümleler yer alıyor: “Toplantı başlamadan önce yoklama alındı. Kimseyi kırmadan görüşlerimizi söyledik. Oturum bitmeden önce oylama yapıldı. Başkan açıklama yapmadan önce notlarına baktı.” Bu tutanaktaki “-madan, -meden” ekli kelimelerden hangisi zaman bildirmemektedir?
   A) başlamadan
   B) bitmeden
   C) kırmadan
   D) yapmadan

5 Okul gazetesinin mizah köşesinde şu yazı çıktı: “Kantinimizin yeni aşçısının eskiden bir otelde (I) çalıştığı söyleniyor; bunu kimse kesin olarak bilmiyor. Kantinin her zamanki gibi çok hızlı (II) kuyruğunda ise bugün yine yarım saat bekledik.” Numaralanmış yerlere ayraç içinde sırasıyla hangi işaretler getirilmelidir?

A) (?) ve (!)
B) (!) ve (?)
C) (!) ve (!)
D) (?) ve (?)

6 Bir öğrenci kamp anısını şöyle yazdı: “Çadırı kurarken (I) hava kararmaya başladı. Küçük iken (II) babamla da böyle bir kampa gitmiştik. Ateşin başında otururken (III) yıldızları saydık. Gece çadırda yatarken (IV) baykuş sesleri duyduk.” Bu paragrafta numaralanmış sözlerden hangisinin yazımı yanlıştır?

A) I
B) II
C) III
D) IV

KENDİME NOT

Bu konuda	Evet	Kısmen	Henüz değil
Okuduğum metindeki iletişim sorununu ve çözümünü bulabiliyorum.			
Zaman bildiren fiilimsileri “Ne zaman?” sorusuyla bulabiliyorum.			
İki iş arasındaki zaman ilişkisini açıklayabiliyorum.			
Zaman bildiren fiilimsilerle olayları akıcı biçimde anlatabiliyorum.			
Ayraç içindeki ünlemi ve “-ken” ekinin yazımını doğru kullanabiliyorum.			

Notlarım

Cevap Anahtarı

Ön Değerlendirme

1. Aramanın zamanı, eve gelme işinden hemen sonradır: “gelince” ifadesi ne zaman sorusunun cevabıdır.
2. “Yemek yerken” cümlesinde iki iş aynı anda yapılır; “yemekten sonra” cümlesinde konuşma, yemek bittikten sonra gelir.
3. “kaybolunca” zaman bildirir; “kaybolan” ise köpeği betimler.
4. Söz alay amacıyla, tersini anlatmak için kullanılmıştır: kardeş düzenli değildir.

1. Okuyalım: Dinlemeyi Öğrendiğim Gün

1. Kaan anlatırken o, aklından kendi cevabını hazırlıyordu; anlatılanları dikkatle dinlememişti.
2. Göz teması kur. Sözü kesme. Anlatılanı kendi cümlelerinle geri söyle.
3. Örnek: Konuşan kişi bildiklerini aktarır; dinleyen kişi ise başkasının bilgi ve deneyimlerinden yeni şeyler öğrenir.

2. Ne Zaman? Zaman Bildiren Fiilimsiler

1. giderken, görünce.
2. Örnek: başlayınca (ya da: başlar başlamaz).
3. İkinci cümlede: “yatmadan önce” diş fırçalamanın zamanını bildirir. Birinci cümlede “söylemeden”, “söylemeksizin” anlamındadır; kalkmanın nasıl olduğunu anlatır.
4. **B.** “okuyunca” etkilenmenin zamanını bildirir. A’daki “koşan” ve D’deki “sevdiğim” isimleri betimler.

4. Yazım ve Noktalama Köşesi

1. Örnek: Sınıfımızın en sessiz (!) öğrencisi bütün ders boyunca arkadaşlarıyla konuştu.
2. “Tren istasyondan ayrılırken pencereden el salladım.”
3. Birinci cümlede ünlem seslenme sözünden sonra konmuştur. İkinci cümlede ayraç içindeki ünlem, “yardımsever” kelimesinin alay amacıyla, tersini anlatmak için kullanıldığını gösterir.
4. **C.** “-ken” eki bitişik yazılır: “çalışırken”.

Konu Testi

1. **B.** “-ken” eki iki işin aynı anda gerçekleştiğini bildirir; zil, konuşma sürerken çalmıştır, bu yüzden önce ya da sonra seçenekleri yanlıştır.
2. **D.** “gelen” traktörü betimleyen bir fiilimsidir ve ne zaman sorusuna cevap vermez; “ilerlerken”, “varınca” ve “kalkar kalkmaz” işlerin zamanını bildirir.
3. **A.** “Hemen” sözü inme işinin durmanın hemen ardından geldiğini gösterir; “durur durmaz” yapısı da bu anlamı verir. “durmadan önce”, “durdukça” ve “duralı” anlamı değiştirir.
4. **C.** “kırmadan” burada “kırmaksızın” anlamındadır, söyleme işinin nasıl yapıldığını anlatır; diğer üçü “önce” sözüyle zaman bildirir.
5. **A.** Aşçının otelde çalıştığı kesin olmayan bir bilgidir; kesin bilinmeyen yer bilgisinden sonra ayraç içinde soru işareti konur: (?). Yarım saat beklenen kuyruğa “çok hızlı” denmesi alaydır; alay edilen sözden hemen sonra ayraç içinde ünlem konur: (!).
6. **D.** “-ken” eki ünlü uyumuna girmez, her kelimede “-ken” olarak kalır: “yatarken”. “kurarken” ve “otururken” doğru yazılmıştır; “küçük iken” sözünde ise ek, ayrı yazılabilen “iken” biçimiyle kullanıldığı için yazım doğrudur.

Notlarım